

УДК 336.6(045)

АНТОНЕНКО К.В.,

к.е.н., доцент

доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Національного авіаційного університету

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Анотація. В статті проаналізовано важливість забезпечення інвестиційної привабливості та надійності фінансових інструментів. Розглянуто основні аспекти стратегії впровадження новітніх фінансових інструментів на ринках капіталу України.

Ключові слова: цінні папери, інвестиційні ризики, фінансові інструменти, фондовий ринок, деривативи.

Антоненко Е.В., к.э.н., доцент кафедры международных экономических отношений и бизнеса Учебно-научного института международных отношений Национального авиационного университета

ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ И ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА ОТЕЧЕСТВЕННОМ ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ

Аннотация. В статье проанализирована важность обеспечения инвестиционной привлекательности и надежности финансовых инструментов. Рассмотрены основные аспекты стратегии внедрения новейших финансовых инструментов на рынках капитала Украины.

Ключевые слова: ценные бумаги, инвестиционные риски, финансовые инструменты, фондовый рынок, деривативы.

Antonenko E.V., Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of International Economic Relations and Business at the Institute of International Relations of the National Aviation University

WAYS OF OPTIMIZATION AND POSSIBILITIES OF APPLICATION OF FINANCIAL INSTRUMENTS ON THE DOMESTIC FINANCIAL

Annotation. The article analyzes the importance of ensuring the investment attractiveness and reliability of financial instruments. The main aspects of the strategy of introduction of the newest financial instruments in the Ukrainian capital markets are considered.

Keywords: securities, investment risks, financial instruments, stock market, derivatives.

Актуальність проблеми. Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку обумовлює постійне посилення уваги до пошуку нових факторів прискорення економічної динаміки, адекватних сучасному стану розвитку світової економіки. Відтак запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету.

Аналіз досліджень і публікацій. Найбільш визначальними з даної теми дослідження є праці українських науковців Сохаської О. М., Тимченко О. М., Бойко К. Б., Бурденко І. М., Гапонюк М. А., Міщенко В. І. та інших.

Метою статті є дослідження основних напрямів застосування фінансових інструментів на вітчизняному фінансовому ринку.

Виклад основного матеріалу. Отже, зайвим є переконування громадськості та фахівців у необхідності радикальної активізації інноваційної діяльності в Україні, яке має надати суспільно-економічному розвитку інноваційного характеру. Між тим, так само зайве й констатувати, що попередні роки економічних реформ не створили необхідних умов для примноження та зміцнення інтелектуального потенціалу українського суспільства, інноваційного розвитку економіки, освоєння нових високих технологій, подолання структурних деформацій, успадкованих від адміністративно-командної системи.

Аналіз екзотичних фінансових інструментів показав, що підвищені цінова мінливість, глобалізація та технологізація сучасних товарних та фінансових ринків привели до їх широкого застосування. З'ясовано, що похідні цінні папери включають у себе деривативи та гібридні цінні папери. Деривативи та гібридні цінні папери є строковими фінансовими інструментами, оскільки у них існує часовий інтервал між укладанням угоди та її виконанням. Строкові контракти включають у себе похідні цінні папери та строкові але не похідні контракти. Іпотечні цінні папери є базовим активом для утворення іпотечних деривативів. Іпотечні деривативи утворюються в дворівневій моделі вторинного іпотечного ринку [1].

Український ринок інноваційних фінансових інструментів перебуває на стадії становлення та

представлений контрактами на купівлю валюти, товарними ф'ючерсами, а також опціонами на купівлю акцій та послуг зв'язку. Наступними контрактами, які могли б привабити інвесторів, є ф'ючерси на цінні папери та фінансові індекси. Важливими напрямками розвитку ринку деривативів в Україні є розвиток ф'ючерсних торгів сільськогосподарськими товарами, використання екзотичної структури опціонів з метою задоволення потреб інвесторів, а також запровадження своп-контрактів, за допомогою яких можна мінімізувати ризики надання позик.

Нині йдеться вже не про доцільність чи можливість створення системи підтримки технологічних змін, а про концептуальні основи, критерії, інструменти й механізми економічної політики, яка в рамках нинішніх фінансових, структурних та інституційних обмежень була б спроможною забезпечити зростання інвестицій у технологічні зміни та належну мотивацію інноваційного підприємництва. На жаль, поки що основна маса фахових дискусій зосереджена навколо нагальних, проте тактичних проблем бюджетного розподілу, реформування податкової системи, монетарної політики тощо. Власне інноваційна складова розвитку залишається переважно поза увагою фахового наукового аналізу. Тому реальною залишається загроза перетворення поняття "перехід до інноваційної моделі розвитку" на формальне гасло, відірване від перебігу реального економічного життя країни [2].

В запропонованому дослідженні буде зроблено спробу узагальнити сучасне розуміння інновації, визначити, яку саме стратегічну місію має виконувати інноваційний розвиток у перехідній економіці, охарактеризувати сучасне становище інноваційного розвитку в Україні, передумови та перешкоди його радикальної активізації, запропонувати безпосередні важелі досягнення необхідного гатунку інноваційного розвитку (див. рис.1).

У ринковій економічній системі фінансові ринки вважають середовищем обігу вільних коштів, які під впливом дії економічних законів перетворюються у матеріальні і фінансові активи. Як наслідок, утворюється і нагромаджується капітал, що спрямовується в реальний сектор економіки, а учасники цих процесів мають змогу збільшити розмір власних коштів шляхом їх розміщення у фінансові інструменти. Відомий американський учений Д. Соренте у цьому контексті зазначає, що: «Фінансовий ринок - це не «казино» для грайливих та азартних учасників. Насамперед, він є рушієм ефективного і конкурентного. Вільного капіталістичного ринку». Відтак, ефективне функціонування фінансового ринку сприяє зміцненню не лише фінансової сфери, а й усїєї економіки загалом, а використання фінансових інструментів активує діяльність суб'єктів ринку.

Розроблення та впровадження новітніх фінансових інструментів полягає в удосконаленні існуючих та запровадженні нових для українського ринку капіталу фінансових інструментів (цінних паперів, деривативів та ін.), а також сучасних технологій їх застосування, що відповідають найкращій світовій практиці функціонування міжнародних ринків капіталу та директивам ЄС.

Аналіз чинного законодавства України з цінних паперів та фондового ринку, а також міжнародного досвіду функціонування ринків капіталу та директив Європейського Союзу вказує на недостатність існуючої нормативно - правової бази для регулювання ринків фінансових інструментів та неповну відповідність окремих вітчизняних законодавчих та нормативних актів сучасним вимогам.

Разом з тим, на сьогодні в Україні відсутній комплексний документ, яким би визначалася стратегічна політика держави в галузі випуску та обігу фінансових інструментів. Усунення цієї прогалини потребує створення необхідних правових, економічних та організаційних передумов для розвитку фінансових інструментів і забезпечення повноцінного функціонування ринків капіталу в Україні, в тому числі шляхом розроблення та прийняття Стратегії впровадження новітніх фінансових інструментів на ринках капіталу України [4].

Серед складових стратегії найістотнішими елементами є:

- удосконалення нормативної бази для розвитку існуючих фінансових інструментів (привілейованих акцій, облігацій підприємств і внутрішнього державної позики тощо);
- розроблення та запровадження в практику функціонування вітчизняних ринків капіталу нових інструментів, технологій та механізмів, спрямованих на підвищення надійності, ліквідності та доходності таких ринків для національних та іноземних інвесторів;
- зменшення ризиків інвесторів і кредиторів на вітчизняних ринках капіталу шляхом їх хеджування за допомогою фінансових інструментів та сучасних ринкових технологій;
- створення сприятливих умов для започаткування й ефективного функціонування накопичувальної пенсійної системи через забезпечення її потреб у високоякісних об'єктах інвестування (надійних, ліквідних, доходних);
- зближення функціонування окремих сегментів продуктивних ринків (фондового, кредитного, сировинного та ін.) через випуск та обіг фінансових інструментів «подвійного» призначення, які обслуговують суміжні ринки;
- розширення доступу вітчизняних підприємств до довгострокових фінансових інвестицій, кредитних, сировинних, енергетичних та інших ресурсів, право на отримання яких оформлено цінними паперами та деривативами.

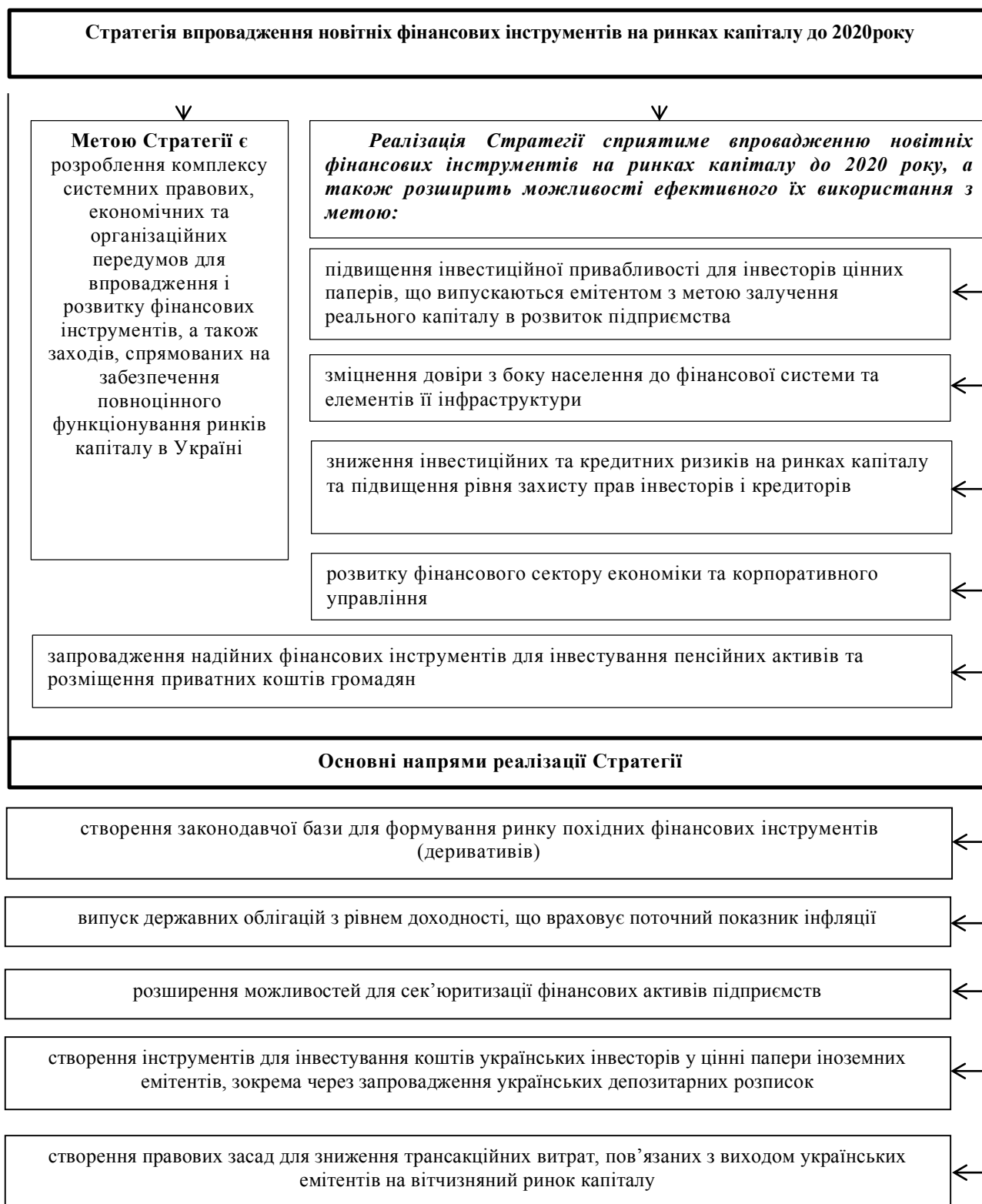

Рис. 1. Особливості Стратегії впровадження новітніх фінансових інструментів на ринках капіталу до 2020 року.

Поряд із розвитком законодавства як важливої передумови для удосконалення й розширення пропозиції існуючих фінансових інструментів, а також появи нових, не менш важливим, є здійснення низки заходів, спрямованих на забезпечення інвестиційної привабливості та надійності фінансових інструментів. Сформульовані на підставі дослідження заходи передбачають, серед іншого:

- зниження інвестиційних ризиків, пов'язаних з інвестуванням у фінансові інструменти, шляхом удосконалення компенсаційних механізмів відповідно до положень Директиви ЄС 97/9/ЄС «Про схеми компенсації інвесторам»;

- комплексне врегулювання питань рейтингування через чітке окреслення кола об'єктів рейтингування, визначення виключного переліку випадків обов'язкового рейтингування цінних паперів, встановлення кваліфікаційних вимог до осіб, які надають відповідні послуги, та їх відповідальності;
- удосконалення механізмів оподаткування операцій з фінансовими інструментами з метою податкового стимулювання інвестицій;
- здійснення масової просвітницької роботи серед населення, насамперед інформування широких кіл громадськості про особливості функціонування ринку цінних паперів і фінансових послуг, види фінансових інструментів та технології їх обігу, з метою залучення коштів громадян у такі фінансові інструменти.

Реалізація положень стратегії та розроблених на її виконання заходів сприятиме створенню в Україні повноцінної системи цінних паперів та фінансових інструментів, яка відповідає міжнародним стандартам та положенням Директив ЄС з питань ринків фінансових інструментів. Це забезпечить збільшення пропозиції на фондовому ринку цінних паперів українських емітентів з високими інвестиційними характеристиками та вбудованими механізмами зниження інвестиційних ризиків для їх власників.

Економічний розвиток країни залежить від ефективності розвитку фінансового ринку, а інвестиційні процеси - від насиченості якісними фінансовими інструментами. Можна зробити висновок, що фінансові інструменти - це сукупність фінансових продуктів, які відображають одночасно права й зобов'язання учасників фінансових відносин, забезпечують ефективне використання фінансових ресурсів з метою одержання доходу [3].

Україна належить до країн, в яких фондовий ринок тільки починає розвиватися, що привносить елемент невизначеності по відношенню до структури ринку, його регулюванню та напрямку розвитку. Крім того, Україна є країною з перехідною економікою, для якої характерні певні проблеми та кризові явища. Перехід країни від однієї економічної системи до іншої викликав падіння ВВП і зниження рівня заощаджень населення до того значення, коли обсяг цих заощаджень, що реалізується через банки та інші фінансові організації, є недостатнім для підтримання високої ліквідності фондового ринку за рахунок місцевих ресурсів.

Через відсутність продуманої фінансово-економічної політики значна частина галузей української економіки практично втратила свою привабливість для потенційних інвесторів. На фоні цього протягом останніх років мало місце значне переливання капіталу в невиробничу сферу. Причому модель розвитку фінансового та фондового ринків, яка реалізувалася протягом останнього часу в Україні, сприяла поглибленню цього процесу. Значна частина оборотних коштів підприємств була вилучена з реального виробництва і натомість спрямована на операції з цінними паперами.

Стан фондового ринку в Україні не сприяє розвитку сектора похідних фінансових інструментів. З іншого боку, високий ступінь ризиків обумовлює потребу в якомога швидшому розвитку саме цього сектора з метою забезпечення можливості хеджування.

Законодавча база функціонування ринку похідних фінансових інструментів в Україні практично сформована. Проте слід зазначити, що формування її відбувалося з великим запізненням і значною мірою внаслідок цього український ринок деривативів зараз перебуває на значно нижчому рівні розвитку, ніж аналогічні ринки країн Центральної та Східної Європи. Ще однією причиною низького рівня розвитку похідних фінансових інструментів в Україні є ситуація, яка склалася на валютному ринку. Саме валютний ринок вперше випробував ці інструменти, створивши секцію строкової торгівлі на Українській Міжбанківській Валютній Біржі.

Таким чином, приймаючи до уваги наявний економічний потенціал Україна має багатосторонні перспективи стати сприятливим місцем для прямих іноземних інвестицій. Оскільки дефіцит капіталу, наявний зараз, швидше за все буде ліквідовуватися за рахунок зовнішніх коштів, необхідним бачиться створення цивілізованого фондового ринку, з пріоритетним розвитком похідних фінансових інструментів для можливостей хеджування.

Інтеграція України до світового фінансового простору неминуче буде супроводжуватися зростанням обсягу контрактів з похідними фінансовими інструментами, і в першу чергу, з опціонами, оскільки вони є найбільш гнучким інструментом стимулювання інвестиційного процесу.

Висновки. Як і будь-яка діяльність фінансові інновації потребують управління, яке в цілому в себе включає цілий комплекс заходів як супроводжують інноваційний процес від початкової стадії творчого замислу до маркетингового супроводження продукції на ринку.

Таким чином, у міжнародному бізнесі можливими є різноманітні шляхи зниження негативного впливу валютних ризиків на діяльність підприємства, починаючи від вибору валюти ціни до різноманітних опціонів. Однак у кожному окремому випадку потрібен індивідуальний підхід. Для однієї компанії буде достатньо успішно провести переговори і обрати необхідну їй валюту ціни та платежу, а іншій – необхідно буде використати кілька опціонів з різноманітними страйк-цінами. Універсального підходу до хеджування валютних ризиків немає, але є ціла низка інструментів для його здійснення, і від того, яке рішення прийме менеджер, буде залежати успішність тієї чи іншої операції [5].

Подальше вдосконалення законодавства про фінансові інструменти також передбачає:

- створення умов для інвестування коштів українських інвесторів у цінні папери іноземних емітентів;
- законодавче врегулювання випуску та обігу українських депозитарних розписок;
- законодавче та нормативно-правове врегулювання випуску облігацій та акцій з метою переведення в них зобов'язань емітентів, випущених у грошовій формі;

- врегулювання публічної пропозиції облігацій підприємств, забезпечених майном емітентів;
- надання простим та подвійним складським свідоцтвам статусу товаро-розпорядчих цінних паперів, що дозволить поєднати фондовий та сировинний ринки.

Література

1. Агасандян Г.А. Применение континуального критерия VAR на финансовых рынках / Агасандян Г.А. – М.: Вычислительный центр РАН, 2016. – С. 149-156.
2. Биржа “Перспектива” запускает торги депозитными сертификатами Нацбанка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unian.net/rus/news/179351birja-perspektiva-zapuskaet-torgi-depozitnyimi-sertifikatami-natsbanka.html>.
3. Воронюк В. М. Проблеми та перспективи розвитку строкового ринку в Україні. [Електронний ресурс] / В. М. Воронюк // Буковинський держ. фін. у-тет. – Режим доступу: http://bsfa.edu.ua/files/konf_november/voronjuk.pdf.
4. Стратегія впровадження фінансових інструментів до 2020 року. – Режим доступу: www.uifin.com.ua/konsercia/001.doc.
5. Ляшенко Д. В. Основні тенденції розвитку ринку деривативів у структурі вітчизняного ринку цінних паперів / Д. В. Ляшенко // Управління розвитком. – 2012. – №12. – С. 37-40.